

Köy Enstitüleri

Huriye Saraç (Öğretmen, Yazar)

Hani bir bitki vardır ne çiçek ne ot, kurutulur, ufalanır. Etimize, aşımıza, tarhanamıza, kuru yemişimize, turşumuza girer. Çiçekler topluluğundaki mutlu azınlığa benzemez. Su, gübre, tarla, çapa, bakma, düzenleme, budama, özel bakımlara gerek duymaz. Çiğdem, lale, sümbül gibi yılın belli aylarında görülüp, belli aylarında kaybolmaz. Tarihsel bir olgu ile her yerde hep o vardır. O kekiktir. İşte o kişiliği bozulmamış, Türk köylüsüne benzeyen Köy Enstitüleri kekik gibidir.

Köy Enstitüleri neden kuruldu?

Kısaca İstiklal Savaşı'ndan sonra Atatürk dedi ki ben vatani düşmanlardan kurtardım. Şimdi eğitimi size emanet ediyorum. Atatürk'ün zamanında öğretmenlik çok kutlsa bir görevdi ve aylıkları 17 Lira'ydı.

O zamanlar Mustafa Necati, Safa Güner, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç eğitime nerden başlayalım diye düşündüler. Köylerden başlayalım kararı aldılar, çünkü şehirde, kasabalarda okuyan öğretmenler köylere gidip ayak uyduramıyorlardı, uyum sağlayamıyorlardı. O zaman ne yapalım? Askerliklerini yapan köylü gençlerden çavuş olanları toplayalım, 6şar aylık kursa alalım ve buradan mezun olanlarla köylerde okul açalım. Bu kurslarda sabahın 6sından akşamın 10una kadar ders çalışıyorlardı. Yemeklerini kendileri pişiriyorlardı ve burada tarım, el işleri, ziraat işleri, tavukçuluk ve diğer tüm konular öğretildi. Bu öğretmenler köylere gönderildi.

Bundan sonraki aşamada Köy Enstitüleri kuruldu. Cumhuriyetin değerlerini köye taşımak için, varsılığın-yoksulluğun kader olmadığını anlatmak için, yapılacak toprak reformunu köylüye anlatmak için, köylü-şehirli arasındaki uçurumu kapatmak için, oluşumundan beri el değmemiş bozkırları yeşertmek için, Atatürk'ün dediği gibi fikri hür, vicdanı hür nesiller yetiştirmek için, bir ağaç gibi tek, bin ağaç gibi kardeşçe geçinmek için köy enstitüleri kuruldu.

Amaç yılda 3000 köy öğretmeni yetiştirerek 3000 köy okulu açarak 1956 yılında ilk öğretim davasını halletmekti. Ancak 1950 yılında kapattılar. 1950 yılında dünyada 4 devlette varken eğitimi kesintisiz 8 yıla çıkarmak isteniyordu. Bu şekilde tabular, yanlış inançlar, kanunsuz inançlar yıkılmak istendi. Köylere, öğretmen, sağlık memuru, ziraat mühendisi,

doktor yetiştirilmek isteniyordu. Ekonomik yönden köylüleri örgütleyebilmek için kooperatifler kuruldu.

Neler Yapıldı?

1935-1945 yılları arasındaki 10 yıl içinde 723 bina (Öğretmen evi, okul binası, ağır, tavu kümesi, ağır, hamam) öğrenciler tarafından yapıldı. 15.000 dekar kır arazisi çapalarla, kazmalarla, küreklerle işlendi. Hepimiz arı gibi çalışıyorduk. Taşları çekiyorduk, kenarlara yığıyorduk veya gerekli olan yerlere taşıyorduk. 750 bin ağaç diktik, meyveli meyvesiz. Mesela bazı yerlerde orman yaptık. Akasya diktik. 1500 dekar arazide sebze ektik. Her enstitü kendi yiyeceğini kendi yetiştirdi. 1200 dekar üzüm bağı yetiştirdik. İklimine uygun olan yerlere bu bağlar ekildi. 100 kilometre yol yaptık. Bu yollar enstitü içindeki yollardı. Bu yollar asfalt değil şoseydi. Yağmur yağınca taşlar arasındaki toprak ve kumlar akıp gidiyordu. Taşlar açığa çıkıyordu ve yürürken ayaklarımızı acıtırıyordu. Binlerce ton mahsül, onbinlerce hayvan yetiştirdik. Mahsüllerimizi kendimiz yedik, hayvanlarımızın etinden, sütünden kendimiz yararlandık ve bazılarını da sattık. Örneğin Eskişehir'deki at çiftliğinde yetiştirilen atlar, taylar halka satıldı. Buzağalar da sattık. Hem etimizi karşıladık, fazla olanı da sattık. Elde edilen gelirlerle de enstitüdeki ihtiyaçlarımızı karşıladık. Enstitüler bir döner sermaye işletmesi gibiydi.

Toplam 21 eğitim enstitüsü kuruldu. Akçadağ/Malatya, Akpınar-Ladik/Samsun, Aksu/Antalya, Arifiye/Sakarya, Beşkdüzü/Trabzon, Cılavuz/Kars, Çifteler/Eskişehir, Dicle/Diyarbakır, Düziçi/Adana, Erciş/Van, Gölköy/Kastamonu, Gönen/Isparta, Hasanoğlan/Ankara, İvriz/Konya, Kepirtepe/Kırklareli, Kızılçullu/İzmir, Ortaklar/Aydın, Pamukpınar/Sivas, Pazarören/Kayseri, Pulur/Erzurum, Savaştepe/Balıkesir.

17.500 öğretmen yetiştirildi. 9000 eğitmen en ücra köşelere giderek aydınlanma ışığını yaktı ve 7000 köyü okula kavuşturdu. 10 yıl içinde. Bu bir 10 yıl daha devam ettirilseydi neler olurdu? Bunun cevabını eminim ki sizler vereceksiniz.

578 yatılı bölge okulumuz vardı. Orada ilkokulu bitirmiş başarılı köy çocukları orta okul okuyordu. Şehirlere gitme ihtiyacımız yoktu.

1500 sağlık memuru yetiştirildi, köylere gönderildi. Her sağlık memuru 5er, 10ar köy aldı. Köyden köye yürüyerek gidiyorlardı. At yoktu, araba yoktu. Bir gün bir köye gidiyordu, her kesi kontrol ediyordu. O gece köy evinde kalıyor ertesi gün de başka köye gidiyordu. Böylece muştada, hacıdan hocadan kurtulmuş olundu.

Atölyelerde iç çamaşırlarımızı, çarşaflarımızı, nevresimlerimizi kendimiz diktik. Ustalar biçti, biz kızlar makinalarda kendimiz diktik.

2 milyon köy çocuğu okula kavuştu.

Biz öğrenciler sırtlarımızda taş taşıdık. Hevesle taşıdık. Kum torbaları taşıdık.

Yüzbinlerce kiremit, tuğla kestik, pişirdik, duvarlara ördük. Nasıl kestik kiremitleri? Topraklar eleniyor, sonra büyük bir halka yapıyor ve içine su veriliyordu. Sonra öğrenciler ayakları ile harcı yoğuruyordu. Hepimiz neşeye çalışıyordu. Sonra ayaklarımızı yıkıyor derslere gidiyorduk, yok boyunca marşlar söyleyerek. Nereye gidersek marş söyleyerek gidiyor, marş söyleyerek dönüyorduk.

Kızgın güneşin altında taşları yara yara, toprağı kaza kaza çalıştık. Eksi 25 derece soğukta ağabeylerimiz çatılar çattı. Bunu yaparken geometri aletlerini öğrendik. Kumla kireci karıştırırken de kimyayı öğrendik. Laboratuvarımız yoktu. Ne kadar yoksulduk.

Kilometrelerce uzaktan su getirdik. Nasıl getirdik? Öğrenciler sıra halinde dizilip toprağı kazıyan çocuklardan toprağı, taşı, çakılı alıp arkaya diziyordu. Kazılan oluk gibi çukura künk döküyorduk.

Her enstitü kendi suyunu kendisi getirdi. Beni okulumun yakınında Seydi suyu vardı. O şimdi kurudu.

Bataklıkları kuruttuk.

Köy enstitülerinde eğitim ve köy enstitülerinin neden kapatıldığı bir sonraki yazıda anlatılacaktır.